

TÜRKİYE'DE KIRSAL ÇEVRE ETİĞİ KONUSUNDA MÜLKİ İDARE ÂMİRLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Dr. Abdulkadir MAHMUTOĞLU *

ÖZET

Bu çalışmada Mülki idare âmirlerinin kırsal çevre etiği konusunda görüş ve düşüncelerinin neler olduğu, bu görüş ve düşünceler arasında yaş, eğitim, okul, kıdem ve yönetim görevlerine göre bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın yapıldığı tarihlerde mülki idare amiri olarak görev yapan 1859 kişi bulunmaktadır. Araştırma problemlerinin yanıtlanması için yapılan veri toplama aracı bir internet adresinde yayınlanmış, bu adresi gösteren açıklama elektronik ortamda tüm mülki idare âmirlerine e-posta olarak gönderilmiş ve internet sitesine giriş yapılarak soruların yanıtlanması istenmiştir. Yanıtlar elektronik ortamda internet üzerinden kayıt altına alınmıştır.

Toplanan veriler üzerinde istatistik testler SPSS programı kullanılarak yapılmış ve böylelikle veriler çözümlenmiştir. Bu verilerin analizi için frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapmalar, t testi ve Anova testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmış ve sonuçlar ile öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Etik, Çevre Etiği, Kırsal Çevre Etiği, Yerel Yönetimler, Mülki İdare Amirliği.

ABSTRACT

Considerations of Public Administrators On The Rural Environmental Ethics in Turkey

In this research, it was examined that what the opinions and considerations of administrators on the rural environmental ethics are and whether there are variations among these considerations and opinions according to the age group, education level, school they have attended, seniority and administrative duties.

At the time of the research, there were 1859 person who were working as governor. The questionnaire prepared for collecting data in order to answer the research questions were broadcasted within a website and web-address and explanation were forwarded to all governors via e-mails and they were asked to access to this website and to answer questions. Answers for this questionnaire were kept within a database via internet.

Statistical tests on this collected data were carried out by means of SPSS software (eğer bilgisayar programı ise) and then data were analyzed. To analyze these data, frequency, percent, arithmetic average, standard deviations, t test and Anova test were used. Findings were then interpreted and results and certain proposals were put forwarded.

Key Words: *Environment, Ethics, Environmental Ethics, Rural Environmental Ethics, Local Administrations, Governorship Office.*

* 84. Dönem Kaymakam, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Daire Başkanı

GİRİŞ

İnsanoğlunun karar vermesi gereken konuların başında, yaşadığı gezegende çevresini kuşatan ve sarmalayan doğal ortamda, canlı ve cansız varlıklarla veya türlerle zarif, düzenli, akılcı, temiz bir ilişki kurabilmesi meselesidir. Bu tartışma hak ve ödevler bağlamında ve yapısal olarak ele alındığında çevre etiği olarak adlandırılan kavramın doğmasına yol açmıştır (Diego Azqueta and Gonzalo Dalacámara, 2005,s.531).

Doğanın işleyişinin insanlar ve diğer canlılar açısından tehlikeli bir hale gelmesinin nedeni yine insandır. İnsanın doğayla olan ilişkisini, nasıl bir tutum ve davranış sergileyeceğini, doğayı nasıl algılayacağını, insanın içerisinde yetiştiği toplumda var olan ekonomik, sosyal ve siyasal sistemin özünü oluşturan etik anlayış belirlemektedir (Kılıç, 2008, s.111). Bir başka ifadeyle insan ve toplum yaşamının çerçevesini ve kapsamını, etik çizmektedir.

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasının nedeni insandır ve ortaya çıkan zararlardan diğer tüm canlılarla birlikte yine insan zarar görmektedir. Bu zararın ve sorunların bilincine yalnız insan sahiptir. Bugün yaşanan çevre sorunlarına neyin, nasıl, ne zaman neden olduğu ve kimlerce yapıldığı, hangi politika ve anlayışların, karar ve eylemlerin bu sorunlarda etkili olduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır ve bir gerekliliktir (Anıl, 2001, s.75). Çevre sorunlarının teşhisi ile kirlenen ve bozulan çevrenin tedavisinde etik ilkeler öncelikli yer tutmaktadır.

İnsanın akli aracılığı ile doğa üzerinde kurmaya çalıştığı egemenlik ve sahiplenme sonucu giderilmesi ve geri dönüşü mümkün olmayan çok çeşitli zarar meydana gelmiş olduğunu belirten Michel Serres, insan-doğa ilişkisini yeniden baştan kuracak bir sözleşme imzalamanın zamanının geldiğini belirtmektedir. Günümüzde insan-doğa ilişkisi daha çok bir savaşa benzemekte ve sonuçta doğa hep kayıp vermekte ise de gerçek mağlûp insan ve toplumsal yaşam olacaktır. Bu nedenle "doğaya dönüş" büyük önem taşımaktadır (Yağanak, 2002, s.61-63).

Etiğin ve dolayısıyla çevre etiğinin amacı doğanın korunması yanında insanın mutlu olmasını sağlamaktır. Böylece mutluluğa ulaşmak temel ve ortak amaç olarak belirmektedir (Kılıç, 2008, s.37-43). Gerçekten de çevre düzeninin olmadığı, doğanın bozulduğu ve kirlendiği bir ortamda tam anlamıyla mutluluktan söz etmek olanaklı değildir.

Çevre etiği, çevreyle ilgili verilmesi gereken her türlü kararda, çevreyi az ya da çok ilgilendiren faaliyetlerde, yapılması zorunlu olan işlerde ve çevreye ilişkin yapılacak uygulamaların belirlenmesinde etkili olan tutum ve davranışları etkileyen ilkeleri irdeleyen kuramsal bir disiplin olarak tanımlanabilmektedir.

İnsanın çevreyi sömürdükten ve ortaya çıkan zararlı etkiler çok önemli boyutlara ulaştıktan sonra, çevreye karşı yeni bir ahlâkî sorumluluk bağlamında

çevre etiği kaçınılmaz bir şekilde gündeme gelmiştir (Pieper, 1999, s.93). İnsanlar çevre konusunda bütün alternatifleri tüketmiş ve son bir seçenek olarak çevrenin korunması üzerinde hem fikir olmak durumunda kalmışlardır.

Çevre etiği alanında yapılan tartışmalar insanın günlük ve geleceğe yönelik çıkarlarını ve davranışlarını temel almakta, bireyin başka bireylerle, toplumla, devletle, doğayla, ekosistemle, canlı-cansız varlıklarla ilişkilerini ele almaktadır (Çobanoğlu ve Demirbaş, 2003, s.597).

Etik ve çevre konusunda yapılan çalışmaların neticesinde; çevre etiğinin insan ve insanın dışındaki yaşamın çevresel bütünlüğünü dikkate alması gerektiği belirtilmektedir (Evanoff, 2005, s.107-108).

Etik ve etiğin bir alt dalı olan çevre etiği en yüce kavram olarak da nitelendirilebilecek mutluluk, özgürlük ve iyilik kavramlarıyla bütünleşmektedir. En yüce iyilik özgürlüğün gerçekleşmesi olarak ortaya çıkmaktadır (Pieper, 1999, s.149). Çevre etiği teorisi yaşamın büyük bölümünde karşılaşılan ekolojik problemlerin çözümü alanında uğraş vermektedir. Daha iyi ve mutlu bir yaşam ile doğanın değerini bilmek ve takdir etmek bakımından çevre etiği önem taşımaktadır (Freiman, 2005, s.133).

Çevre etiğinin görevi, insanlara sorumluluklarını hatırlatmak, doğanın insan tarafından ele geçirilmesi ve kendi hizmetine koşulması isteğinin ve becerisinin sınırlanmasının zorunluluğunu bildirmek ve başka hiçbir art niyet ve amaç taşımadan doğaya bir dokunulmazlık alanı oluşturmak şeklinde özetlenebilir. Sınırsız sömürünün kesinlikle ahlâkî olmadığı ve bu sömürünün etik açıdan mahkûm edilmesi gerektiği mutlak bir geçerlilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Pieper, 1999, s.94-95).

Çevre etiği düşüncesi, doğaya bakışı değiştirmeyi gerekli kılmakta, doğaya yönelik olarak yalnızca insanların çıkarları ve gereksinimleri doğrultusunda hareket edilmesinden vazgeçilmesini zorunlu görmektedir. İnsanın kendisini doğadan üstün görme eğilimi sona ermeli ve tekrar doğaya saygı tavrı ve duygusu hissedilir hale gelmelidir (Rock, ty, s.83-93).

Çevre etiğinin konusu doğadır. Yaşamın olmadığı bir doğa olabilir, ancak doğanın olmadığı bir yaşam düşünülemez. Yaşam, varlığını doğaya borçludur. Yaşam, doğayı korumadan kendi varlığını devam ettiremez. Merkezinde yaşam olan bir yaklaşım, kendisini doğadan ayrı düşünemez ve soyutlayamaz. Bu nedenledir ki insan eylemleri ile tehlikeye atılan çevrenin geleceği, yaşamı doğrudan ilgilendiren bir büyük sorundur. Bu sorunun etik yönü ve boyutları öne çıkmaktadır. İnsanlığın varlığı ve yaşamı, doğadaki tüm unsurlarla ve öğelerle yakın bir ilişki ve bağımlılık içerisindedir. Dolayısıyla insanlık alacağı her kararın ve uygulayacağı her politikanın merkezine kendisini değil, yaşamı ve onun olmazsa olmaz şartı olan doğayı koymak zorundadır (Çobanoğlu, 2007, s.191).

Hans Jonas, doğayı merkeze alan yeni bir etik önermektedir. Ona göre doğa kendi özünde değerlidir ve insanın gelecekteki bütünlüğü açısından da önem taşımaktadır. Bu görüş, insanın tutum ve davranışlarının sonuçlarının yeryüzünde yaşamın sürmesi ile uyumlu olmasını ifade etmektedir (Ciniviz, 2002, s.48).

Kirlenme, korumacılık, enerji, doğal kaynakların tükenmesi, doğal alanların korunması v.b. birçok değişik konuda çevre etiği normatif bir kılavuz işlevi görmekte ve ekolojik topluluk içerisinde insanın ayrıcalıklı bir konumda olmadığını belirtmektedir (Des Jardins, 2006, s.361).

Çevre etiği, canlı cansız bütün varlıkları etiğin konusu haline getirmiştir. Bu yaklaşıma bütüncül çevre etiği de denmektedir. Doğa araçsal olmaktan çıkmakta ve var olan her şeyde hak sahibi olduğu vurgulanmaktadır. Her şey önemlidir ve doğada yer almaları dolayısıyla bir bütünü oluşturmaktadır (Kılıç, 2008, s.183-184).

İnsanın dışındaki doğayla olan ilişkimizin bugün ortaya çıkan çok boyutlu, çok ciddî, çok büyük ve yaşamsal sorunlar göz önüne alındığında, doğaya çıkarıcı olmayan, onun varlığını amaç olarak benimseyen bir yaklaşıma gereksinim olduğu anlaşılmaktadır. Öz olarak doğa merkezli bir etik görüşün benimsenmesi ve bencil, dar, ön yargılı, bilinçsiz bakış açısının terk edilmesi gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştır (Örs, 1997, s.370-371).

Etik kuram; hem bireysel ahlâkî görüşlerden hem de toplumsal ve kamusal politikalardan kaynaklanan sorulara sistematik yanıtlar bulma girişiminin adıdır. Bu çerçevede bireysel sorular arasında; "ben ne yapmalıyım, nasıl bir kişi olmalıyım, nelere değer vermeliyim" gibi sorular varken, toplumsal boyutta "en iyi toplum hangisidir, hangi politikalar izlenmelidir" sorularını irdelemektedir. Çevre bakımından ise "çevre kirliliğini önlemek veya gidermek nasıl olabilir, çevre sorunlarının nedenleri ve çözümleri üzerinde nasıl tartışmalıyız, çevre sorunları bağlamında uzlaşma nasıl sağlanabilir" gibi sorular ile meşgul olduğu söylenebilmektedir (Des Jardins, 2006, s.61).

Çevre sorunlarının temel nedeni insan ile doğa ilişkisi olmakla birlikte, insan davranışları ile insanın insanla olan ilişkisi de göz ardı edilmemelidir. Yoksulluk ve baskı altında bulunan insanlardan çevrenin korunmasını beklemek ne kadar yanlış ise, doğanın bozulduğu bir ortamda insanların refah ve yaşam koşullarının iyileşmesini beklemek de o kadar yanlış olacaktır. Bu açıdan, çevrenin korunması aynı zamanda insanların yaşam kalitelerinin yükselmesi anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve gelişme doğanın sömürsüne dayalı olarak değil, toplumlarda var olan gelir paylaşımındaki eşitsizliği ve adaletsizliği gidermek şeklinde olmalıdır (Kılıç, 2008, s.241-242).

1. KIRSAL ALANDA ÇEVRE SORUNLARI VE ÇEVRE ETİĞİ

Günümüzde yaşanan gelişmelerde göstermektedir ki doğanın kirlenmesi ve bozulması bütün çabalara karşın önlenememiş ve sonuçta kriz sürecine girilmiştir. Çevre sorunlarının kriz boyutuna gelmesi, toplumun artan tehlike ve tehditlere karşı yeterince uyarılamaması neticesinde kıyametin ayak sesleri denebilecek birçok sorun mavi gezegenin sonunu hazırlamaya devam etmektedir. Çevre etiği ve ekolojik düşünce sistemi, bütün zorluklara karşın zorlu bir uyarı görevini yerine getirmeye gayret etmektedir (Kılıç, 2008, s.235-237).

21. Yüzyılda insanların karşılaştığı çevre sorunları nedeniyle giderek daha çaresiz bir duruma düştükleri ve hareket alanlarının oldukça daraldığı gözlenmektedir. Çevre ile ilgili birçok sorun gelecekte insanları bekleyen tehlikeleri şimdiden işaret etmektedir. Bütün bu devasa sorunlara karşın insanların, çevreyi bozan ve kirleten tutum ve davranışları "refah artışı, kalkınma, yaşam standartları v.b." büyüleyici ve etkileyici olmakla birlikte aldatıcı ve yanlış yönlendirici kavramların ardına saklandıkları görülmektedir. Bunun sonucunda, özellikle insan merkezli yaklaşımlarında etkisiyle, çevre korumacı politikalar, yeterli ilgi ve destekten yoksun kalmakta hatta dirençle karşılaşabilmektedir. Oysa bu süreçlerin sonunda sağlanan artış ya da büyümeler uzun vadede bütün insan ve canlı yaşamını tehdit eder bir görünüme girmekte ve insanların yaşam kalitesini düşürmesi de kaçınılmaz bir son olarak değerlendirilmektedir (Kılıç, 2008, s.111-112).

Türkiye'de ekonomik yoksunlukla birlikte yaşanan kalkınma süreci, tarıma dayalı bir ekonominin varlığı, asgarî yaşam standartlarının sağlanmasında yaşanan zorluklar, açlık sınırında yaşamakta olan nüfusun getirdiği toplumsal sorunlar gibi nedenlerle doğa, bütün bu sorunların giderilmesinde bir araç olarak algılanmaya gelmiştir. Bu bir ölçüde zorunluluk olarak belirmiştir. Bu nedenle kalkınma-doğa dengesi ve sürdürülebilir bir kalkınma süreci tam ve sağlıklı olarak hayata geçirilememiştir. Buna yönelik kurumsal ve yasal düzenlemeler ortaya konamamıştır. Böylece kırsal çevredeki faaliyetler etik açıdan hep sorunlu olarak var olmuştur.

Kırsal çevre sorunları arasında kimyasal gübreler, tarımsal mücadele ilaçları ile ortaya çıkan su kirliliği, deterjanlar, toprak kirliliği v.b. kirlenmeler görülmektedir. Bu kirlenme sorunlarına çare olarak insan-doğa ilişkilerinin iyi yönde geliştirilmesi, insan ile doğayı ve kırsal çevreyi uzlaştırmak, yaşam ortamının sürdürülebilirliğini sağlamak gerekmektedir (Keleş ve Hamamcı, 2005, s.97).

Kırsal alanda çevre kirlenmesini önlemek amacıyla yapılacak çalışmaların başarıya ulaşması, kırsal çevrede yaşayan toplumun ve özellikle yerel

yönetimlerin çevreye olan duyarlılığına ve bu konuya gönüllü katılımına bağlıdır. Böyle bir duyarlılık ve gönüllü katılım ise toplumun her kesimine yaygınlaştırılmış çevre eğitimi ile ilgilidir (Ertürk, 1996, s.138).

Çevre sorunları, nitelik yönünden ahlâkî bir boyut taşıdıklarından ötürü nasıl yaşamamız gerektiği konusunda normlar oluşturan çok sayıda değer konusunu içermektedir. Etik, insanların nasıl yaşadığı, nasıl davrandığı ve insanlar için hangi normların veya kuralların gerektiği ile ilgilenmektedir (Des Jardins, 2006, s.258-259). Bu nedenle sosyal, ekonomik ve siyasal içerikli her türlü yasal düzenleme, insan ve toplum yaşamını düzenlediği için, etiğin ilgi alanında kalmaktadır. Bu bakımdan kırsal çevre ile ilgili mevzuatın çevre etiği bağlamında değerlendirilmesi ve eleştirel bir bakışla irdelenmesi, etik açıdan gelişmiş bir toplum yaşamının ön koşuludur.

Türkiye’de kırsal alanda yaşanan en önemli sorunlardan biri kırsal yerleşim yerlerinin sayıca çok ve dağınık olmasıdır. Bu nedenle kırsal alanda temel alt yapı ve üst yapı hizmetleri verilememekte ve kamu yatırımları zorlaşmaktadır. Kırsal alanda köy yerleşim birimlerinin ancak % 1’i plânlı yerleşime geçmiş, kırsal alanda imar ve iskân konusu büyük bir sorun haline gelmiştir. Köy yerleşim plânları yasal düzenlemelere karşın uygulanamamıştır. 36.527 köy ve bu köylere bağlı 42.098 alt yerleşim bölgesi olmak üzere toplam 80.890 yerleşim birimi bulunmaktadır. 2000 yılındaki sayımlara göre 250 ve daha az nüfuslu köylerin sayısı 15.880 olarak belirlenmiştir. Kırsal alanda, yol, içme suyu, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, mülkiyet dağılımı, örgütlenme, tarımsal faaliyet, kültürel ve sosyal yaşam alanlarında önemli sorunlar bulunmaktadır (Gülçubuk, 2005, s.69-72).

Kırsal alanda en başta gelen düzenleme olan Köy kanunu ile 120 dolayında görev verilen köylere; sağlık, eğitim, bayındırlık, tarım, hayvancılık, ekonomi v.b birçok alanda sorumluluk yüklenmiştir (Keleş, 2000, s.172-176). Bu kanunla köy muhtarları da neredeyse en çok ve çeşitli yetki kullanan kamu görevlileri arasında yer almıştır.

Köy kanununun köylülere ve köy yönetimlerine verdiği sağlık, çevre ve temizlikle ilgili görevlerin çoğunluğu, köylerin malî yetersizlikleri nedeniyle yapılamamaktadır (Görmez, 2003, s.135). Günümüzde ülkenin coğrafî olarak oldukça büyük bölümünü içeren kırsal alanda birçok sorun çözümsüz kalmıştır.

Kırsal alanda kişi başına GSYİH miktarı ülke ortalamalarının altındadır. Gizli işsizlik görülmektedir. Sosyal güvenlik sisteminin iyi işlemeyişi, bölgeler arası gelişmişlik farkları, tarımsal işletmelerin parçalı ve küçük olması, kırsal sanayinin gelişmemiş olması, kırsal turizm politikalarının sağlıklı yürütülmesi, kurumlar arası eşgüdüm zorlukları, doğal çevrenin üzerinde baskı kurulması gibi birçok sorun yaşanmaktadır (Gülçubuk, 2005, s.92-93).

Kırsal alanda görülen sorunlar, yerleşme ve çevre sorunlarından ibaret değildir. Sosyal ve ekonomik sorunlarla kalkınma sorunu bütünsel bir bağlılık içindedir. Kırsal alanda kalkınmayı amaçlayan girişimler, sosyal ve ekonomik yapıda değişiklik öngören yaklaşımlardır (Keleş, 2000, s.186). Bu bakımdan kırsal alanda çevre ile ilişkili politikalar da sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyi ile yakından ilgilidir. Çevreyle ilişkili kavramlar aynı zamanda sosyal, siyasal ve ekonomik içerikli kavramlardır. Buna ek olarak etik boyuta da vurgu yapan bir nitelik taşımaktadırlar.

Çevre sorunlarındaki artış, hemen her ülkede çevre sorunlarına acil önlemler alınmasını gerekli ve hatta zorunlu hale getirmiştir. Bu önlemler yakın zaman kadar koruma amacı ile sınırlı kalmış iken, son dönemlerde bozulan çevrenin iyileştirilmesi ve onarılması yönünde politikalar izlenmesini gündeme getirmiştir. Bu aşamada çevre kirlenmesini önleyici politikalar ağırlık kazanmaktadır (Kılıç, 2008, s.242-243). Bu politikaların kırsal çevrede uygulanabilmesi bakımından köy yönetimlerinin mali açıdan güçlendirilmesi suretiyle çevre yönetiminde etkili bir yer tutmaları sağlanmalıdır.

Türkiye'de köylere ve kırsal alanda yaşanan çevre sorunlarına bakıldığında, temel sebebin ekonomik yoksulluk olduğu görülmektedir. Kırsal alanda en temel sorunlar, yol, kanalizasyon, nüfus artışı, içme suyu gibi ana başlıklar altında toplanabilmektedir (Avcı, 1989, s.3). Düşük gelir düzeyleri, geri kalmış teknoloji kullanımı, sağlıklı içme ve kullanma suyunun bulunmaması, kanalizasyon alt yapısının olmayışı, hızlı nüfus artışı, orman ve meraların azalması, aşırı otlatma, eğitim düzeyinin düşüklüğü, gecekondulaşma, işsizlik, yetersiz ve dengesiz beslenme gibi birçok sorun görülmektedir (Özdemir, 1987, s28-29).

Çevre sorunlarının tipik özelliği olan "yerellik olgusu" ve "ortak olma" olgusundan da hareket edilerek, sorunların ortaya çıktığı yerlerde kontrol altına alınması, yayılmasının önlenmesi ve yerelde çözümlenmesi çevre sorunlarının çözümünde başarılı olmanın temelini oluşturmaktadır (Armağan, 1996, s.146).

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olduğu için, kırsal alanda temel alt yapı hizmetlerini bile henüz tamamlayamamış bir ülkedir. Bu nedenle kırsal çevrede korumacılık ile kırsal kalkınma hedeflerinin çakışıyor gibi algılanması bir yanlışlıktır. Kırsal kalkınma çevre koruma hedefleri ile çatışmamaktadır (Görmez, 2003, s.173). Ancak uygulamada buna bağlı sorunlar çıkabilmektedir. Özellikle kırsal çevrenin ihmal edildiği ya da önemsenmediği durumlar görülebilmektedir.

Toplumda var olan çevre duyarsızlığı önemli bir çevre sorunudur. Bunun kırsal alana yansması daha da yıkıcı ve tahrip edici olmaktadır. Kırsal alanda kurumsal yapılanma ve alt yapı yetersizliği bu olumsuzluğu kalıcı hale getirmektedir. Çevre sorunlarının başkentten çözülmeye çalışılması da taşrada kurumsal yapılanmayı olumsuz etkilemektedir.

Etik yaklaşımının geleneksel işlevlerinden biri rehberlik ve değerlendirme yapmasıdır. Çevre ile ilgili sorunlarda çözümler yapmak ve tavsiyelerde bulunmak için etik ussal bir temel sağlamaktadır. Bu nedenle çevre sorunlarının çözüme kavuşturulmasında, etik önemli bir kaynak olmaktadır (Des Jardins, 2006, s.63).

Kırsal çevre etiği ile uğraşmak, birtakım kırsal çevre sorunları ve politik sorunlar üzerinde düşünme fırsatı vermektedir. Bu sorunlara örnek olarak çeşitli amaçlarla yapılan barajların çevreye olan etkileri, kırsal çevrede bulunan tarihi dokunun korunması, üretim, tüketim ve çevre arasındaki dengeli ilişki arayışı v.b birçok konu sayılabilmektedir. Politik sorunlara örnek olarak ise; hükümetler ve yerel yönetimlerin insanların hangi isteklerini yerine getirmeleri gerektiği, hangilerini yerine getirmemesi gerektiği, insanların bu konudaki eğitimleri, kamuya hizmet etme görevi ve yetkisinin nasıl kullanılması gerektiği, doğal alanların nasıl ve hangi politikalarla korunmasının daha yararlı olacağı gibi konular belirtilebilmektedir (Des Jardins, 2006, s.49-50,146-148).

2. ÇEVRE YÖNETİMİ, YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE ETİĞİ

Anayasalarda demokratik, hukuk ve toplumsal devlet olma nitelikleri ile çevre devleti olma niteliği bir arada ve uyum içerisinde bulunduğunda, çevre devletinin oluşturulmuş olduğu ileri sürülmektedir. Bu arada çevre devleti oluşturmadan önce çevre toplumuna sahip olunması gerektiği belirtilmektedir. Aksi takdirde hukukî düzenlemelere, çevreye ilişkin hükümler koymak, çevreyi korumayı amaçlamak ve buna uygun yapılar oluşturmak, toplumda çevre bilinci olmadığı ve bu yönde bir devingenlik gözlenmediği durumda beklentileri karşılamak olanaklı görülmemektedir (Kaplan, 1995, s.215). Bu çerçevede gerek yöneticilerin gerekse kırsal ve kentsel alanda yaşayan toplumun çevre sorunlarına karşı duyarlılığı ve bilinç düzeyi etik açıdan büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Birliğinin politikaları içerisinde çevre yönetimi özel bir yer tutmaktadır. Birlik ülkelerinde çevre bilincinin yerleşmiş olması dolayısıyla siyasal ve toplumsal alanda da bu bilinç gözlenmektedir. AB ülkelerinde çevrenin siyasetle bağı kurulabilmiştir. AB çevre politikalarının uygulanmasında ve çevre yönetiminde, bireylerin, yurttaş hareketlerinin ve gönüllü örgütlerin oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Çevre bilincinin görece gelişmiş olması nedeniyle çevre sorunları her zaman gündemin önemli maddeleri arasında yer almıştır (Duru, 2009, s.1-12).

Kamu yönetiminde ve yerel yönetimlerde iyi işleyen etik alt yapı, belirli davranış standartlarını destekleyen bir kamu hizmeti anlayışına katkıda bulunmaktadır. Etik alt yapının en önemli üç işlevi; denetim, yönlendirme ve yönetim olarak belirtilmektedir. Bunlardan denetim; hukukî çerçeve, etkili hesap verebilirlik mekanizmaları ile kamuoyunun katılım ve denetimi unsurları ile sağlanabilmektedir. Yönlendirme ise; siyasî liderlerin kararlılığı ve bunun kamuoyuna anlatılması, değerleri ve standartları ifade eden davranış kuralları ile eğitim gibi meslekî sosyalleştirme mekanizmaları ile yapılabilmektedir (TÜSİAD_OECD, 2003, s.39-40).

Ülkelerin yönetim anlayışları doğa üzerindeki baskı ve tahakkümü de açıklamaktadır. Özellikle toplumsal yapı içerisinde insanın insanı sömürmesi üzerine kurulu olan yönetim anlayışı, kaçınılmaz olarak insanın doğayı da sömürmesinin psikolojik, ekonomik ve sosyal alt yapısını oluşturmaktadır. Ayrıca insanın insan üzerinde kurduğu baskı bir karşı tepkiyi ve direnmeyi doğurmaktadır. Bu nedenle toplumsal yaşamda baskı, şiddet, gerginlik, çatışma ve savaşlar bir kısır döngü halinde devam etmektedir. Oysa bu olumsuzlukların olduğu bir ortamda çevrenin ve doğanın korunması söz konusu olamaz (Cantzen, 2000, s.222).

Günümüzde çevre sorunlarının karmaşıklaşması karşısında, etik boyutta yapılacak çalışmalar bağlamında, mahalli idarelerin etkinliği bir çözüm olarak önerilmekte, yerel düzeyde çevre etiğine ilişkin sorunların mahalli idarelerce çözümlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ulusal düzeyde veya uluslararası düzeyde ele alınması gereken sorunların giderek arttığı göz önüne alındığında (Avcı, 1989), çevre etiği ile ilgili yaşamsal sorunların ciddiyeti, önemi, ivediliği ve çok boyutluluğu ortaya çıkmaktadır.

Demokratik bir toplum için kapitalizmin üretim araçlarından kaynaklanan toplumsal baskısının kaldırılması gerekmektedir. Bu baskının kaldırılmasının araçlarından ve yöntemlerinden birisi, otoriteyi güçlendiren merkezi yönetim anlayışının terk edilmesidir. Sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik gelişmişlik açısından hem sanayi hem de teknolojinin, merkezîyetçiliğin dışında topluma mal edilmesi gerekmektedir (Cantzen, 2000, s.258-263). Bunun en iyi yol ve yöntemi, yerel yönetimlerin bu konuda işlevsel bir rol üstlenmesidir.

Kırsal çevre ile ilgili çevresel stratejik plânlamayı yapacak teşkilât ve birimler taşrada bulunmamaktadır. Bu da göstermektedir ki yerel yönetimler çevre konusunu ne yazık ki henüz yeteri kadar ciddiyet ve önemle ele almamakta, çevre konusunu sadece sağlık ve temizlik konusu olarak değerlendirmektedirler (Geray ve diğerleri, 1991, s.90). Bu nedenle yerel yönetimlerde çevre konusunda uzman birimlerin oluşturulması gereksinimi vardır.

Yerel yönetimler görev ve sorumluluklarını çevre etiği çerçevesinde yürütmeli, iş ve işlemlerinde etik bakış açısı ve anlayışını benimsemelidirler (Mengi ve Algan, 2003, s.273-279).

Çevre sorunları esas olarak merkezi idare eliyle çözülmesi çok zor olan sorunlardır. Türkiye'deki merkezi idarenin örgütlenmesine bağlı olarak sorunun çözümü görevi büyük oranda yerel yönetimlere verilmiş gibi görünse de zaman içerisinde merkezi yönetim yerel yönetimlere bazen yetki aktarmakta bazen de ortaklaşa çalışmaktadır. Nitekim son zamanlarda çevreye ilişkin görev ve hizmetlerin yerel yönetimlere aktarılmasına ilişkin bir eğilim olduğu görülmektedir (Görmez, 2003, s.135).

Yerel yönetimler, merkezi idarelere göre halka daha yakın olmakta ve bire bir ilişki kurabilmekte, insanları ve toplumu yönlendirme noktasında belirli bir potansiyel gücü ellerinde bulundurmaktadırlar. Yerel halkın çevreye ilgisinin artması çevre bilincinin ve duyarlılığının oluşturulmasında ilk aşamadır. Çevre sorunlarının çözümü öncelikle halkın ilgisinin sürekli kılınmasına ve çevreyle ilgili çalışmalara halkın katılımının sağlanmasına bağlıdır (Ceritli, 1996, s.110-111).

Tarihi, doğal ve yapay çevrenin korunması, yerel yönetimlerin en önemli görevleri arasındadır (Geray ve diğerleri, 1991, s.83). Kırsal çevre sorunlarının çözümü bakımından; katı atıkların, salınım emisyonların ve doğada yok edilemeyen her türlü zararlı maddenin, kırsal alanda doğayı tahrip eden her türlü faaliyetin en az düzeye indirilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, ekosistemin niteliğinin korunması ve sürekliliğinin sağlanması, insanın doğal yaşam alanının biçimlendirilmesinde insan hakları düşüncesinin belirleyici olması, insan onuru için yaşanabilir doğal ve kültürel çevrenin korunmasının zorunlu olması gibi ilke ve esaslar hayata geçirilmelidir (Mengi ve Algan, 2003, s.10-11).

Netice itibarıyla çevre yönetiminde ilke ve esaslar belirlenmeli ve yöneticilerin çalışma ve uygulamalarında yararlanabilecekleri konular ortaya konulmalıdır. Çevre etiği ve ekolojik sorumluluk çerçevesinde, kırsal alanda çevre sorunlarının çözümü arayışında genel yetki ve sorumlular olarak mülki idare amirlerinin görüş ve düşüncelerinin bilinmesi, çalışma ve uygulamalarının etik açıdan değerlendirilmesi, bu alanda uyulması gereken ilke ve esasların belirlenmesi amacıyla çeşitli öneriler sunulması, büyük önem taşımaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye'de mülki idare âmirlerinin kırsal çevre etiği konusunda görüş ve düşüncelerinin neler olduğu, bu görüş ve düşünceler arasında eğitim, yaş, kıdem ve yönetim görevlerine göre bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE SORULARI

Bu çalışmanın amacı kırsal alanda görevli olan yöneticiler olarak mülki idare âmirlerinin çevre sorunlarına ve çevre etiğine ilişkin görüşlerinin öğrenilmesidir. Böylece çevre sorunlarına ve çevre etiğine ilişkin çeşitli çözüm önerileri sunulmasıdır.

Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Mülki İdare Âmirlerinin yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, yönetim görevi ve kıdem bakımından çevre etiğine ilişkin algıları nedir?

2. Mülki İdare Âmirlerinin çevre etiğine ilişkin algıları yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, yönetim görevi ve kıdem bakımından anlamlı bir fark göstermekte midir?

5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye topraklarının çok büyük bir bölümü kırsal alan olarak nitelendirilmekte ve bu topraklarda nüfusun önemli bir bölümünün yaşamakta olduğu bilinmekle birlikte kırsal alanlarda kentlerden farklı boyutlarda çevre sorunları gündeme gelmektedir. Yeni bir çalışma alanı olarak kırsal çevre etiği konusunda ülkemizde henüz yeterli düzeyde inceleme, araştırma ve yayın bulunmamaktadır.

6. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

a. Araştırmada bilgi toplama araçları olarak kullanılan anketlerin, araştırma probleminin çözümü ve hipotezlerinin test edilmesini sağlayabilecek ve bunu ölçebilecek nitelikte olup yöneticilerin görüşlerini yansıtmaktadır.

b. Anketlere verilen yanıtların doğru ve içtenlikle olduğu kabul edilmiştir.

7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

a. Araştırma Mülki İdare Amirlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

b. Araştırmanın sonuçları bu Araştırmanın problemi ve hipotezlerine ilişkin bilgi verebilecek niteliktedir.

c. Araştırma bulguları anketin uygulanacağı zaman dilimi ile sınırlı olup, başka zamana genellenemez.

8. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

8.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada bağımsız değişken olarak kişisel değişkenler, bağımlı değişken olarak çevre etiği algılamaları ele alınmıştır.

Araştırmanın ana amaçlarını gerçekleştirmek için şöyle bir yol izlenmiştir;

1. İçişleri Bakanlığında görevli mülki idare amirlerine, çevre etiğine ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir anket uygulanmıştır.

2. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, istatistik yöntemler kullanılarak yorumlanmış ve öneriler geliştirilmiştir.

8.2. Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye’de kırsal çevrede görevli ve yetkili olan yönetim birimlerinin bağlı bulunduğu mülkî idare sistemi içerisinde görev yapan Mülki İdare Amirleridir. Evren üzerinde çalışılacağından örneklem alınmayacaktır.

Mülkî İdare Âmiri olarak 01.11.2008 tarihi itibarıyla Personel Genel Müdürlüğü, Kadro Dairesi, Kadro Şube Müdürlüğü verilerine göre araştırmanın evrenini oluşturan mülkî idare âmirlerinin (Kaymakam, Vali, Merkez Valisi, Vali Yardımcısı, Mülkiye Müfettişi, Hukuk İşleri Müdürü, şube müdürü, daire başkanı, genel müdür yardımcısı, genel müdür pozisyonlarında görev yapan) yönetici kadrolarının sayısı, durumu ve dağılımı tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. MİA Kadrolarının Dağılımı

Yönetim Görevi	Toplam Kadro	Dolu Kadro	Boş Kadro
Merkez Örgütü Toplam	438	359	79
Kaymakam	898	803	95
Vali	81	81	-
Vali Yardımcısı	470	436	34
Merkez Valisi	125	78	47
Hukuk İşleri Müdürü	81	47	34
Mülkiye Müfettişi	179	163	16
Taşra Toplam	1801	1500	301
Genel Toplam	2239	1859	380

8.3. Veri Toplama Yöntemi

Evrenle ilgili olarak araştırma problemlerinin yanıtlanması için yapılan veri toplama aracı bir internet adresinde yayınlanmış, bu adresi gösteren açıklama elektronik ortamda tüm mülkî idare âmirlerine e-posta olarak gönderilmiş ve internet sitesine giriş yapılarak soruların yanıtlanması istenmiştir. Yanıtlar elektronik ortamda internet üzerinden kayıt altına alınmıştır.

Bu araştırmada evren üzerinde çalışılmış ve araştırmanın evrenini oluşturan Mülki İdare Âmirlerine araştırmanın problemi ile alt problemleri için yanıt aramak ve araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek doğrultusunda bilgi toplamak üzere geliştirilen ölçek (anket) uygulanmıştır.

Ölçek Eylül ve Ekim 2008 tarihleri süresince iki aylık bir zaman diliminde evrende bulunan 1859 yöneticiye araştırmacı tarafından elektronik ortamda internet üzerinden e-posta olarak gönderilmiştir. Bu süreç boyunca İl Valiliklerinin, İlçe Kaymakamlıklarının ve Bakanlık merkez örgütündeki

birimlerin resmi e-posta adreslerine araştırma konusunda bilgilendirme amaçlı açıklamalar gönderilmiş, yardım ve destek istenmiştir. Birçok mülkî âmire de telefonla araştırma konusu anlatılmış ve internet adresi hakkında bilgi verilerek anketi doldurmaları yönündeki arzu ifade edilmiştir.

8.4. Veri Toplama Araçları

Evrenle ilgili probleme yanıt aramak ve araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek doğrultusunda bilgi toplamak üzere anket yapılmıştır.

Ankette 30 soru yer almaktadır. Bu sorular çevre etiği algılamalarını ölçmek amacıyla hazırlanan soru gruplarından oluşmaktadır. Anket soruları beşli yanıt seçeneği ile hazırlanmış olup; "Hiç Katılmıyorum, Az Katılıyorum, Orta Düzeyde Katılıyorum, Çok Katılıyorum ve Tam Katılıyorum" şeklinde ifade edilmiştir.

Kişisel bilgi formu ile Mülkî İdare Amirlerinin özellikleri belirlenmiştir.

8.5. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Veri toplamak amacı ile geliştirilen ölçme aracını oluşturan soru veya ifadelerin kendi aralarında tutarlılık gösterip göstermediği araştırması, en yaygın kullanıma sahip yöntemlerden biri olan Cronbach Alfa yöntemi ile yapılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan Çevre etiği ölçeğinin Alfa (Cronbach) güvenilirlik katsayısı ise SPSS yöntemi kullanılmak suretiyle 0,772 olarak hesaplanmıştır. Çevre etiği ölçeği Cronbach Alfa katsayısı olarak $\alpha=0,772$ belirlenmiştir ve böylece bu değerler doğrultusunda ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar tablo 2. de görülmektedir.

Tablo 2. Güvenirlik Analizi

Cronbach's Alpha değeri (α)	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	Soru sayısı
,772	,785	29

Bu bulgulara göre çevre etiği ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik düzeyleri yeterli derecede ve yüksek seviyededir.

8.6. Normal Dağılım Testi

Normal dağılım testi yapılmış olup aşağıda tablo3'de görüldüğü üzere; çevre etiği algılamalarına ilişkin ölçümlerden elde edilen veriler normal dağılıma uymaktadır ($p=0,498$, $p>0,05$).

Tablo 3. Normal Dağılım Testi (One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test)

		Çevre Etiği
N		128
Normal Parametreler(a,b)	Ortalama	3,4760
	Standart Sapma	,34193
Farklılıklar	Mutlak	,073
	Pozitif	,054
	Negatif	-,073
Kolmogorov-Smirnov Z		,829
Asymp. Sig. (2-tailed)		,498

(a Test distribution is Normal.), (b Calculated from data.)

8.7. Verilerin Toplanması

MİA görevi yapan yöneticilere anketler araştırmacı tarafından uygulanmış ve iki aylık bir süre tanınmıştır. Bu sürenin sonunda internet ortamında veriler kayıt altına alınmıştır. Ankete toplamda; 28 merkez örgütünde, 23 mülkiye teftiş kurulunda, 128 taşrada görevli mülkî idare amiri olmak üzere 179 kişi katılmış olup geçerli olarak kabul edilenlerden ise; 22 merkez örgütünde, 20 mülkiye teftiş kurulunda, 86 taşrada görevli olmak üzere toplam 128 kişi yanıt vermiştir. Toplamda dönüş ve katılım oranı %10 olmakla birlikte geçerli anket dönüş ve katılım oranı ise % 7 olmuştur.

Tablo 4. Anketlerin Geri Dönüş Oranları

Yönetim Görevi	Dolu Kadro (e-posta gönderilen kişi sayısı)	Anketi dolduran kişi sayısı	Anketi eksik dolduran kişi sayısı	Geçerli Anket	Geçerli Anket Dönüş Oranı	Toplam Anket Dönüş Oranı
Merkez Örgütü Toplam	359	28	6	22	% 6	% 7
Mülkiye Müfettişi	163	23	3	20	% 12	% 14
Taşra Toplam	1500	128	42	86	% 6	% 9
Genel Toplam	1859	179	51	128	% 7	% 10

8.8. Veri Çözümleme Yöntemi

Toplanacak olan veriler üzerinde istatistik testler SPSS programı kullanılarak yapılmış ve böylelikle veriler çözümlenmiştir. Bu verilerin analizi için frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapmalar, t testi, Anova testi, Ki-kare testi ve çapraz tablolar kullanılmıştır. Elde edilen bulgular daha sonra yorumlanmış ve sonuçlar ile öneriler ortaya konmuştur.

Ölçek likert tipinde olup, (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Az Katılıyorum, (3) Orta Düzey Katılıyorum, (4) Çok Katılıyorum, (5) Tam Katılıyorum olarak

derecelendirilerek sıralanmıştır. Anketin beşli derecelendirme ölçeğinde yapıldığı dikkate alındığında anket için 1-5 arası değerler beş eşit parçada ele alınmış ve aşağıda olduğu gibi değerlendirilmiştir.

1- Hiç Katılmıyorum	1.00-1.79
2- Az Katılıyorum	1.80-2.59
3- Orta Düzeyde Katılıyorum	2.60-3.39
4- Çok Katılıyorum	3.40-4.19
5- Tam Katılıyorum	4.20-4.99

9. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde kişisel bulgular ile araştırmanın sorularına ilişkin bulgular ve yorumlar bulunmaktadır.

9.1. Mülki İdare Âmirlerinin Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

9.1.1. Mülki İdare Âmirlerinin Yaşlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

İlk üç yaş grubunda orta düzeyde, 56-65 yaş grubunda ise çok düzeyde katılım olduğu görülmektedir. Yaş ile birlikte bilgi ve deneyimin artmasına paralel olarak, çevre ve etik konusunda da daha duyarlı ve dikkatli olunacağı beklenmektedir.

Tablo 5. Mülki İdare Âmirlerinin Yaşlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yaş	N	Ortalamalar	Varyans	Standart Sapma
25-35	40	3,56	0,10	0,32
36-45	62	3,44	0,13	0,36
46-55	22	3,38	0,06	0,25
56-65	4	3,70	0,33	0,57

9.1.2. Mülki İdare Âmirlerinin Yönetim Görevlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

En yüksek düzeyde algı ortalaması vali-merkez valisi olarak görev yapan yöneticilerin görüşlerinde ortaya çıkarken, en düşük algı ortalaması ise vali yardımcısı olarak görev yapan yöneticilerde görülmektedir.

Tablo 6. Mülkî İdare Âmirlerinin Yönetim Görevlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yönetim Görevi	N	Ortalamalar	Varyans	Standart Sapma
Merk. Tşk.	22	3,43	0,13	0,37
Vali-merkez Valisi	6	3,58	0,12	0,34
Vali yrd.	31	3,42	0,11	0,34
Kaymakam	48	3,52	0,10	0,32
Mülkiye müf.	20	3,49	0,16	0,40
Hukuk İşl. Md.	1			

9.1.3. Mülkî İdare Âmirlerinin Eğitim Durumlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yöneticilerden doktora düzeyinde eğitim görenlerin lisans ve yüksek lisans eğitimi alan yöneticilere oranla daha yüksek ortalama düzeye sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 7. Mülkî İdare Âmirlerinin Eğitim Durumlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Eğitim Durumu	N	Ortalamalar	Varyans	Standart Sapma
Lisans	76	3,48	0,11	0,33
Yüksek Lisans/Master	44	3,46	0,13	0,36
Doktora	8	3,55	0,13	0,36

9.1.4. Mülkî İdare Âmirlerinin Kıdemlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yöneticilerde en yüksek ortalamanın 5'den az ve 16-20 yıl kıdeme sahip yöneticilerde olduğu, en düşük ortalamanın ise 11-15 yıl kıdeme sahip yöneticilerde görüldüğü anlaşılmaktadır. Kıdeme bağlı olarak bilgi ve deneyim artışı beklenmekle birlikte, eğitim ve kültür gibi başka faktörlerinde belirleyici olması dolayısıyla beklentiyle uyumlu bir sonuç alınmamıştır.

Tablo 8. Mülkî İdare Âmirlerinin Kıdemlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Kıdem	N	Ortalamalar	Varyans	Standart Sapma
5 Den Az	20	3,55	0,11	0,33
6-10	19	3,50	0,09	0,29
11-15	20	3,45	0,12	0,35
16-20	35	3,55	0,13	0,35
21 den çok	34	3,35	0,16	0,34

9.1.5. Mülki İdare Âmirlerinin Fakültelerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yöneticilerden en yüksek ortalamanın diğer fakülte mezunu olanlarda olduğu, ardından İstanbul SBF mezunlarının ikinci sırada yer aldığı anlaşılmıştır.

Tablo 9. Mülki İdare Âmirlerinin Fakültelerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Fakülteler	N	Ortalamalar	Varyans	Standart Sapma
Ankara Siyasal Bilgiler	74	3,41	0,12	0,35
İstanbul Siyasal Bilgiler	16	3,65	0,07	0,26
Hukuk	20	3,53	0,10	0,31
İktisâdi Ve İdarî Bilimler	13	3,51	0,15	0,38
Diğer	5	3,66	0,09	0,30

9.2. Mülki İdare Âmirlerinin Kişisel Özelliklerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

9.2.1. Mülki İdare Âmirlerinin Yaşlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının yaşlarına göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Buna göre bütün grupların çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede değildir. Burada çevre etiği algılamaları için 0.05 anlamlılık düzeyinde $p=0.092$ olup, $p>0.05$ olduğundan gruplar arası fark anlamlı değildir.

Tablo 10. Yöneticilerin Yaşlarına Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Çevre Etiği	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	,749	3	,250	2,195	,092
Gruplar İçi	14,100	124	,114		
Toplam	14,849	127			

9.2.2. Mülki İdare Âmirlerinin Yönetim Görevlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının yönetim görevlerine göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Buna göre bütün grupların çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede değildir. Burada çevre etiği algılamaları için 0.05 anlamlılık düzeyinde $p=0.767$ olup, $p>0.05$ olduğundan gruplar arası fark anlamlı değildir.

Tablo 11. Yöneticilerin Yönetim Görevlerine Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Çevre Etiği	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	Anamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	,305	5	,061	,511	,767
Gruplar İçi	14,544	122	,119		
Toplam	14,849	127			

9.2.3. Mülkî İdare Âmirlerinin Eğitim Durumlarına Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının eğitim durumlarına göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Buna göre bütün grupların çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede değildir. Burada çevre etiği algılamaları için 0.05 anlamlılık düzeyinde $p=0.779$ olup, $p>0.05$ olduğundan gruplar arası fark anlamlı değildir.

Tablo 12. Yöneticilerin Eğitim Durumlarına Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Çevre Etiği	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	Anamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	,059	2	,030	,251	,779
Gruplar İçi	14,789	125	,118		
Toplam	14,849	127			

9.2.4. Mülkî İdare Âmirlerinin Kıdemlerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının kıdemlerine göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Buna göre bütün grupların çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede değildir. Burada çevre etiği algılamaları için 0.05 anlamlılık düzeyinde $p=0.118$ olup, $p>0.05$ olduğundan gruplar arası fark anlamlı değildir.

Tablo 13. Yöneticilerin Kıdemlerine Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Çevre Etiği	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	Anamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	,857	4	,214	1,883	,118
Gruplar İçi	13,992	123	,114		
Toplam	14,849	127			

9.2.5. Mülki İdare Âmirlerinin Fakültelerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılamalarından elde edilen verilerin mezun olunan fakültelerine göre aldığı ortalama değerler ile yapılan Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının fakültelerine göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Buna göre çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede görülmüştür. Yöneticilerin Fakültelerine göre çevre etiği algılama düzeylerine ilişkin Anova testi sonuçları ile farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testi sonuçları ile bu verilere ait iki tablo elde edilmiştir.

Tablo 14. Yöneticilerin Fakültelerine Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Anova Testi Sonuçları

Çevre Etiği	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	1,103	4	,276	2,468	,048
Gruplar İçi	13,746	123	,112		
Toplam	14,849	127			

Burada çevre etiği algılamaları için 0.05 anlamlılık düzeyinde $p=0.048$ olması ve $p<0.05$ olduğundan dolayı gruplar arası fark anlamlı görülmüştür. Ancak Tukey HSD testi sonuçları itibarıyla farkın nereden kaynaklandığı belirlenememiştir. Bu durum farkın dikkate değer bir noktada olmadığı şeklinde yorumlamak olanaklıdır.

Tablo 15. Yöneticilerin Fakültelerine Göre Çevre Etiği Algılama Düzeylerine İlişkin Tukey HSD Testi Sonuçları

(I) FAK.	(J) FAK.	Ortalama Farklılık (I-J)	Std. Hata	F	95% Güven Düzeyi	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Ankara Siyasal Bilgiler	İstanbul Siyasal Bilgiler	-,24668	,09217	,063	-,5019	,0085
	Hukuk	-,12126	,08425	,604	-,3545	,1120
	İktisâdi Ve İdarî Bilimler	-,10742	,10053	,822	-,3858	,1709
	Diğer	-,25459	,15447	,470	-,6823	,1731
İstanbul Siyasal Bilgiler	Ankara Siyasal Bilgiler	,24668	,09217	,063	-,0085	,5019
	Hukuk	,12542	,11213	,796	-,1850	,4359
	İktisâdi Ve İdarî Bilimler	,13926	,12482	,798	-,2063	,4849
	Diğer	-,00792	,17128	1,000	-,4821	,4663
Hukuk	Ankara Siyasal Bilgiler	,12126	,08425	,604	-,1120	,3545
	İstanbul Siyasal Bilgiler	-,12542	,11213	,796	-,4359	,1850
	İktisâdi Ve İdarî Bilimler	,01385	,11910	1,000	-,3159	,3436
	Diğer	-,13333	,16715	,931	-,5961	,3294
İktisâdi Ve İdarî Bilimler	Ankara Siyasal Bilgiler	,10742	,10053	,822	-,1709	,3858
	İstanbul Siyasal Bilgiler	-,13926	,12482	,798	-,4849	,2063
	Hukuk	-,01385	,11910	1,000	-,3436	,3159
	Diğer	-,14718	,17592	,919	-,6342	,3399
Diğer	Ankara Siyasal Bilgiler	,25459	,15447	,470	-,1731	,6823
	İstanbul Siyasal Bilgiler	,00792	,17128	1,000	-,4663	,4821
	Hukuk	,13333	,16715	,931	-,3294	,5961
	İktisâdi Ve İdarî Bilimler	,14718	,17592	,919	-,3399	,6342

10. SONUÇLAR, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Bu bölümde kişisel bulgular ile araştırmanın amacı ve sorularına ilişkin sonuçlar, konunun genel değerlendirmesi ve öneriler bulunmaktadır.

10.1. Kişisel Özelliklere İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan Mülkî idare âmirlerinin yaşlarına göre çoğunlukla orta yaş grubu olan 36–45 yaşları arasında bulunduğu görülmektedir.

Yöneticilerin eğitim durumları incelendiğinde yüksek lisans düzeyinde eğitim alanların katılımcıların üçte biri oranında olduğu belirlenmiş olup,

bu durumun kamu görevlileri arasında oldukça iyi bir düzeyi ifade ettiği değerlendirilmektedir.

Yöneticilerin kıdem dağılımlarına bakıldığında 16–20 ve 21'den çok kıdeme sahip olanların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Yöneticilerin fakülte dağılımlarına göre Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının çoğunluğu oluşturduğu anlaşılmıştır.

Yöneticilerin eğitim durumları ile yönetim görevlerine ilişkin bulgular dikkate alındığında oransal olarak en çok yüksek lisans yapan grupların sırasıyla Kaymakamlar ve Mülkiye Müfettişleri olduğu anlaşılmıştır. Doktora düzeyinde ise merkez teşkilâtında görev yapanların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

10.2. Mülki İdare Âmirlerinin Kişisel Özelliklerine Göre Çevre Etiği Algılamalarına İlişkin Sonuçlar

10.2.1. Mülki İdare Âmirlerinin Yaşlarına Göre Çevre Etiği Algılamalarına İlişkin Sonuçlar

Yöneticiler arasında en yüksek ortalama düzeyin 56-65 yaşları arasında bulunan mülki idare amirlerinde olduğu ve yaş kıstasının çevre etiği boyutunda etkileyici olgulardan biri olduğu söylenebilmektedir.

10.2.2. Mülki İdare Âmirlerinin Yönetim Görevlerine Göre Çevre Etiği Algılamalarına İlişkin Sonuçlar

En yüksek düzeyde algı ortalaması vali ve merkez valisi olarak görev yapan yöneticilerin görüşlerinde, en düşük algı ortalaması vali yardımcısı olarak görev yapan yöneticilerde görülmüştür.

10.2.3. Mülki İdare Âmirlerinin Eğitim Durumlarına Göre Çevre Etiği Algılamalarına İlişkin Sonuçlar

Yöneticilerden doktora düzeyinde eğitim görenlerin lisans ve yüksek lisans eğitimi alan yöneticilere oranla daha yüksek ortalama düzeye sahip olmaları nedeniyle eğitim düzeyinin, çevre etiği algılamaları bakımından belirleyici bir unsur olduğu düşünülmektedir.

10.2.4. Mülki İdare Âmirlerinin Kıdemlerine Göre Çevre Etiği Algılamalarına İlişkin Sonuçlar

Yöneticilerine kıdemlerine göre ortalama algılama düzeyleri açısından birbirlerine yakın veya aynı değerlerde görüş ve algılama bildirdiği gözlenmiştir.

10.2.5. Mülkî İdare Âmirlerinin Fakültelerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamaları

Yöneticiler arasında en yüksek ortalamanın diğer fakülte mezunu olanlarda olması, klâsik yönetici programlarına sahip okulların dışında yer alan fakültelerin (İşletme mühendisliği, Ekonomi ve İktisat Fakülteleri v.b) çevre etiği algılamaları boyutunda belirleyici etkenlerden olduğu ifade edilebilmektedir.

10.3. Mülkî İdare Âmirlerinin Kişisel Özelliklerine Göre Çevre Etiğine İlişkin Algılamalarında Farklılaşma

Yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılamalarından elde edilen verilerin yaşlarına, yönetim görevlerine, eğitim durumlarına, kıdemlerine göre aldığı ortalama değerler ile yapılan Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılıklar göstermediği anlaşılmıştır.

Diğer ölçütlerden farklı olarak mezun olunan fakültelerine göre alınan ortalama değerler ile yapılan Anova testi sonuçlarına göre yöneticilerin çevre etiğine ilişkin algılarının fakültelerine göre 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. Bu nedenle mülkî idare âmirlerinin çevre etiği algılama düzeyleri açısından gruplar arasındaki fark önemli derecede görülmüştür. Yöneticilerin Fakültelerine göre çevre etiği algılama düzeylerine ilişkin Anova testi sonuçları ile farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testi sonuçlarına göre $p=0.048$ olarak belirlenmiş ve buna göre $p<0.05$ olduğundan gruplar arası fark anlamlı görülmüştür. Bununla birlikte Tukey HSD testi sonuçları farkın nereden kaynaklandığını göstermemiştir. Sonuç olarak fakültelerin uyguladığı eğitim programlarının ve içeriklerinin çevre etiği algılamaları bağlamında etkili ve belirleyici olabileceği değerlendirilmektedir.

11. GENEL DEĞERLENDİRME

Bu araştırma sonucunda aşağıda belirtilen değerlendirmeler yapılmıştır:

1- Türkiye’de birçok konuda olduğu gibi kırsal çevrede de etik, siyasal, hukuksal ve toplumsal sorunlarının çözümü devletten beklenmektedir.

2- Toplumun çevre sorunlarının çözümü için yeterli bilgi, kültür, eğitim ve ekonomik düzeye sahip olmadığı ifade edilmektedir.

3. Kamu Yöneticileri çevreye duyarsız kalmaktadırlar.

4. Çevre duyarlılığı ve çevre bilinci öncelikli bir konu olarak görülmemektedir. Birçok temel yaşamsal gereksinimlerini karşılayamayan bir ülke ve toplumda, çevre sorunları karşısında, çevre duyarlılığı ve bilincine dayalı ilgi ve öncelik göstermek oldukça zorlaşmaktadır.

5. Türkiye'de çevre mevzuatı, çevre sorunlarının çözümünde yetersizdir.
6. Türkiye'de çevre sorunları, çevre hukukunun tam uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır.
7. Kamu yöneticilerinin çevrenin korunması ve geliştirilmesinden daha çok ekonomik kalkınmanın sağlanmasına öncelik verdikleri gözlenmektedir.
8. Çevreyi koruma, iyileştirme ve geliştirme konusunda yapılan çalışmalara halkın katılım düzeyi yok denecek kadar azdır.
9. Çevre sorunlarının çoğunlukla toplumun aşırı tüketiminden kaynaklandığı görüşü doğrulanmamıştır.
10. Günümüzde insanın doğa ile bir savaş verdiği görüşü paylaşılmıştır.
11. İl Özel İdareleri ve köyler çevre konusunda kendilerine verilen yetki ve görevleri, yeterince etkili uygulayamamaktadır.
12. Çevre sorunlarının gelecek kuşaklara bir kötülük olduğu görüşü, yüksek oranda kabul görmüştür.
13. Çevre, kalkınma için bir araç olarak görülmektedir.
14. Modernleşme süreci, çevre sorunlarının temel nedeni olarak algılanmaktadır.
15. Çevre için verilen eğitim yeterli görülmemektedir. İlk ve orta öğretim müfredatında çevreye ilişkin özel nitelikte herhangi bir ders programı bulunmamaktadır. Aynı şekilde halk eğitimi plânlamasında da çevre konusu ele alınmamaktadır.
16. İnsanların kendi çıkar ve mutlulukları için diğer canlılara ve varlıklara zarar verme hakları bulunmamaktadır. Günümüze kadar insan merkezli çevre anlayışı doğrultusunda, kapitalizmde etkisiyle tüketim ve mutluluk en yüksek değer olarak algılanmıştır. Oysa insanlık kendi bindiği dalı kestiğinin halen farkında değildir. Tüketerek mutlu olma düşüncesi bir yanılgı olarak geniş kitlelerce benimsenmiştir. Bunun sonucu olarak çok tüketen daha çok mutlu olacağını zannetmiştir. Böylece aşırı tüketim kapitalist ideoloji tarafından meşrulaştırılmıştır. Günümüzde çevre sorunlarının sosyolojik nedenlerine baktığında tüketim ekonomisinin ve bu anlayışın yaygınlığının önemli bir etken olduğu görülmektedir. Tüketim kalıpları ve değer sisteminin çevre sorunlarına yol açtığı görüşü, günümüzde büyük oranda kabul görmektedir. Mutluluk, haz, sevinç, keder, acı gibi kavramlara dayalı olarak, evrensel etik ve ahlâk yasalarına ulaşılabilceği değerlendirilmektedir.
17. İnsan nüfusunun fazlalığı, çevre sorunlarına yol açan en önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Üretim miktarı değişmeden

tüketimin artması sosyal ve ekonomik dengelerin bozulmasına ve çevresel sorunlara yol açmaktadır. Nüfus artışına paralel üretim artışı sağlanmadığı takdirde doğal çevrede dengesizlikler görülmeye başlanmaktadır. Öncelikle artan nüfusun fizyolojik ve biyolojik gereksinimlerinin karşılanması için çevresel değerler zarar görmektedir.

12. ÖNERİLER

1. Türkiye’de çevre mevzuatının etik bakış açısından yoksun olduğu ve daha çok insan odaklı anlayışla düzenlemelerin yapıldığı dikkate alındığında, çevre sorunlarının çözümüne yönelik olan ya da çevreye ilişkin tüm düzenlemelerde çevre odaklı bir anlayışa gereksinim olduğu ortaya çıkmaktadır.
2. Kırsal çevrede her türlü karar, eylem, tutum ve davranışlarla ilgili kamu yöneticileri duyarlı ve bilinçli olmalı, sorunları etik ve ahlâk ilkeleri boyutunda yaklaşarak değerlendirmelidirler.
3. Kırsal çevrede etik ve ahlâk dışı eylem ve uygulamaların önlenmesi için, çevreye ilişkin her türlü karar ve eylemlerin izleneceği, değerlendirileceği, kamu görevlileri etik kurulu gibi, bir çevre etik kurulu oluşturulmalıdır.
4. Kırsal çevrede yaşanan insanların, eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi ile ekonomik yönden desteklenmeleri, çevre için eğitim projeleri ile yaygın eğitim yoluyla bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.
5. Çevre sorunlarının çoğunlukla toplumun tüketim kalıplarıyla ve toplumsal değerlerle olan ilgisi nedeniyle çevre için eğitim bağlamında halk eğitimi araç ve yöntemleri kullanılmalıdır.
6. Mesleğe çevre mühendisliği eğitimi alanlarında kabulü sağlanmalıdır.
7. Türkiye’de kırsal çevrede mülkî idare âmirleri çevrecilik hareketlerinin içerisinde yer almalıdırlar.
8. Kamu Yöneticilerine çevre bilinci ve duyarlılığı konusunda hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir. Kamu yöneticileri bütün karar ve eylemlerinde çevreyi korumayı ve iyileştirmeyi amaç edinmelidirler.
9. İl genel meclisi üyeleri ile köy muhtarlarına göreve başlamalarından önce ve görevleri sırasında çevre konusunda temel eğitim verilmelidir.

KAYNAKÇA

Anıl, Nilgün, **Ekoloji Doğa Tasarımı ve Çevre Etiği**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2001.

Armağan, Ramazan, **Yerel Yönetimlerde Çevre Hizmetlerini Sunma Yöntemleri ve Karşılaştırmalı Analizi**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 1996.

Avcı, Hüseyin, **Çevre Sorunları ve Mahalli İdareler**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

Azqueta, Diego and Gonzalo Dalacámara, "Ethics, economics and environmental management" **Ecological Economics**, 56 (2006), p:524-533, www.elsevier.com/locate/ecocon, Available online at www.sciencedirect.com; 10 May 2005, 05.02.2008.

"Cantzen, Rolf, **Daha Az Devlet Daha Çok Toplum**, (Çev: Veysel Atayman), İstanbul, Ayrıntı Yayınları", 2000, Aktaran Selim Kılıç, **Çevre Etiği**, Orion Yayınları, Ankara, 2008.

Ceritli, İsmail, **Çevre Sorunları- Çevre İçin Eğitim İlişkisi ve Bir Araştırma Örneği**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1996.

Ciniviz, Mehmet Yaşar, **Etik Sorunlar Açısından "Ekolojik Etik": Han Jonas Etiği Üzerine Bir İnceleme**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Çobanoğlu, Nesrin, **"Bireysel Etikten Toplumsal- Siyasal Etiğe"**, Yaman Örs Armağanı, (Ed: Yayın Kurulu), Türkiye Biyoetik Derneği Yayınları, Adana, 2005.

Çobanoğlu, Nesrin, **Tıp Etiği**, İlke Yayınevi, Ankara, 2007.

Çobanoğlu, Nesrin ve Güleşan Demirbaş, "Biyoetik Yaklaşımların Uygulamalı Etiğe Yansımaları" **Uluslar Arası Katılımlı 3. Ulusal Tıp Etiği Kongresi, Kongre Kitabı-1**, (Ed), Özhan Matbaacılık, Bursa 2003.

Des Jardins, Joseph R., **Çevre Etiği**, Çevre Felsefesine Giriş, (Çev. Ruşen Keleş), İmge Kitabevi, Nisan 2006 Ankara,

Duru, Bülent, **"Avrupa Birliği Çevre Politikası"** A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, www.ankara.edu.tr/acikarsiv/fulltex/, 31.05.2009.

Ertürk, Hasan, **Çevre Bilimlerine Giriş**, U.Ü.Yayınları, no:10, Bursa, 1996

Evanoff, Richard, **Environmental Ethics**, Reconciling Self, Society, And Nature İn Environmental Ethics, Capitalism Nature Socialism Volume 16 Number3 September 2005, The Center For Political Ecology Www.Cnsjournal.Org, 05.02.2008.

"Fraser-Darling, **Die Verantwortung des Menschen für seine Umwelt, Ökologie und Ethik**", Aktaran Annemarie Pieper, **Etik**, Ayrıntı Yayınları, Ankara, 1999, s: 93.

Freiman, Christopher, **"Environmental Virtue Ethics"**, Book Rewiev, edited by Ronald Sandler and Philip Cafaro. New York and Oxford: Rowman & Littlefield, 2005, pp. 240. ETHICS & THE ENVIRONMENT, 11(1) 2006 , Indiana University Press, Bloomington, USA

Geray, Cevat ve Ruşen Keleş, Can Hamamcı, ve diğerleri, **Mahalli İdareler ve Çevre El Kitabı, Çevre Projesi Yönetimi, Araştırma ve Proje Grubu Çalışması**, TODAİE-A.Ü.S.B.F, 1991, Ankara

Görmez, Kemal, **Çevre Sorunları ve Türkiye**, Gazi Kitabevi, 3. baskı, Mart 2003, Ankara,

Gülçubuk, Bülent, **Türkiye'de Tarım**, (Ed: Fahri Yavuz), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Aralık 2005, Ankara.

Kamu Hizmetinde Etik, TÜSİAD-OECD, Eylül 2003, İstanbul.

Kaplan, Ayşegül, **Çevre Sorunlarının Küreselleşmesi ve Uluslar arası Düzeyde Bütüncül Politika Arayışları**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995, Ankara.

Keleş, Ruşen ve Can Hamamcı, **Çevre Politikası**, İmge Kitabevi, Mayıs 2005, Ankara,

Keleş, Ruşen, **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, Cem Yayınevi, Ağustos, 2000, İstanbul.

Kılıç, Selim, **Çevre Etiği**, Orion Yayınları, Ankara, 2008.

Mengi, Ayşegül ve Nesrin Algan, **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.

Örs, Yaman, **Etik Açından Doğal Çevremiz**, İnsan Çevre Toplum (Ed: Ruşen Keleş) İmge Kitabevi, 2. baskı, 1997, Ankara.

Özdemir, Şevket, **Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık**, An-

kara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987.

Pieper, Annemarie, **Etik**, Ayrıntı Yayınları, Ankara, 1999.

"Rock, M., **Theologie der Natur, Ökologie und Ethik**, s: 83, 93." Aktaran Annemarie Pieper, **Etik**, Ayrıntı Yayınları, Ankara, 1999.

Yağanak, Eray, **İnsan-Doğa İlişkisinin Etik Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2002.

TÜZEL DÜZENLEMELER

Belediye Kanunu Kanun Numarası: 5393, Kabul Tarihi: 3/7/2005, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 13/7/2005 Sayı: 25874 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 44

Çevre Kanunu Kanun Numarası: 2872 Kabul Tarihi: 9/8/1983 Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 11/8/1983 Sayı: 18132 Yayımlandığı Düstur : Tertip: 5 Cilt: 22

İl Özel İdaresi Kanunu, Kanun No. 5302, Kabul Tarihi: 22.2.2005

Köy Kanunu Kanun Numarası: 442, Kabul Tarihi: 18/3/1924, Yayımlandığı R. Gazete:Tarih: 7/4/1924 Sayı: 68 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3 Cilt: 5 Sayfa: 336

EKLER (Anket Soruları)

Yönerge:	Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tam Katılıyorum
Aşağıda yer alan ifadeler çevre sorunları ve çevre etiği ile ilgili bilgi ve görüşlerinize ilişkindir. Ölçekte bulunan ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtı yoktur. Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyarak bu ifadelerden her birinin bilgi ve görüşleriniz açısından ne ölçüde doğru olduğunu uygun yanıt aralığını işaretleyerek belirtmenizdir.					
1. Türkiye’de çevre bakımından en önemli sorun; toplumda çevre bilinci ve duyarlılığının yeteri kadar gelişmemiş olmasıdır.					
2. Çevre sorunlarının çözümü devletten beklenmektedir.					
3. Toplum, çevre sorunlarının çözümü için yeterli bilgi, kültür, eğitim ve ekonomik düzeye sahip değildir.					
4. Kamu Yöneticileri çevreye duyarlı kalmaktadırlar.					
5. Çevre duyarlılığı ve çevre bilinci öncelikli bir konu olarak görülmemektedir.					
6. Türkiye’de çevre mevzuatı çevre sorunlarının çözümünde yetersizdir.					
7. Türkiye’de çevre sorunları çevre hukukunun tam uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır.					
8. Kamu yöneticileri çevrenin korunması ve geliştirilmesinden daha çok ekonomik kalkınmanın sağlanmasına öncelik vermektedirler.					
9. Türkiye’de çevre sorunları halk tarafından bir sorun olarak algılanmamaktadır.					
10. Çevreyi koruma, iyileştirme ve geliştirme konusunda yapılan çalışmalara halkın katılım düzeyi yok denecek kadar azdır.					

11. Çevre sorunları çoğunlukla toplumun aşırı tüketiminden kaynaklanmaktadır.					
12. Günümüzde insan doğa ile bir savaş vermektedir.					
13. İl özel İdareleri çevre konusunda kendilerine verilen yetki ve görevleri yeterince etkili uygulayamamaktadır.					
14. Köy yönetimleri çevre konusunda kendilerine verilen yetki ve görevleri uygulayamamaktadır.					
15. Çevre sorunları gelecek kuşaklara bir kötülüktür.					
16. Çevre, kalkınma için bir araç olarak görülmektedir.					
17. Modernleşme süreci çevre sorunlarının temel nedenidir.					
18. Çevre için verilen eğitim yeterli değildir.					
19. İnsanlar, diğer canlılara ve varlıklara gerekli saygıyı ve özeni göstermelidirler.					
20. İnsanlar kendilerini bütün canlılardan üstün görmemelidirler.					
21. İnsanların kendi çıkar ve mutlulukları için diğer canlılara ve varlıklara zarar verme hakları olmamalıdır.					
22. İnsan nüfusunun fazlalığı, çevre sorunlarına yol açan en önemli etkenlerden biridir.					
23. Tüketim kalıpları ve değer sistemi çevre sorunlarına yol açmaktadır.					
24. Kadınların ezilmesi ile doğaya karşı yapılan eylemler arasında bir ilişki bulunmaktadır.					
25. Yöneticinin karar ve eylemlerinin iyiliği ve kötülüğü sonuçlarına bağlı olmalıdır.					
26. Yöneticinin karar ve eylemlerinin iyiliği ve kötülüğü eylemin sonucuna değil, dayandığı ilke, niyet, amaç ile izlenen yol ve yöntemlere bağlı olmalıdır.					
27. Çevre insanlığa hizmet ettiği için bir değer taşımaktadır.					
28. Mutluluk, haz, sevinç, keder, acı gibi kavramlara dayalı olarak, evrensel etik ve ahlâk yasalarına ulaşılabilir.					
29. Yönetici bütün karar ve eylemlerinde çevreyi korumayı ve iyileştirmeyi amaç edinmelidir.					
30. Yönetici karar ve eylemlerinin iyi ve kötü olmasını belirlemede en önemli ölçüt adalettir.					

